

VÄXJÖ TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DELDOM
2017-10-24
meddelad i
Växjö

Mål nr M 2860-17

SÖKANDE

1. Vimmerby kommun, 212000-0787
598 81 Vimmerby

2. Västerviks kommun, 212000-0779
593 80 Västervik

Ombud 1 och 2: Advokat Agnes Larfeldt Alvé
Agnes Advokatbyrå AB
Finnboda Kajväg 15
131 72 Nacka

SAKEN

Ansökan om omprövning av vattenhushållningsbestämmelser för sjön Yxern, Västerviks och Vimmerby kommun, Kalmar län.

Avrinningsområde: 71 SWEREF 99 TM
Dammanläggning N: 6395192 E: 564657

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen bifaller Västerviks och Vimmerbys kommuners ansökan om ändring av Söderbygdens vattendomstols utslag den 25 juli 1938 (AD 32/1933) samt Länsstyrelsen i Kalmar läns beslut den 6 september 2016 (dnr 535-5952-2016) så att nedanstående vattenhushållningsbestämmelser ska gälla för tappningen av vatten ur sjön Yxern under en period om högst 3 år från den dag domen vinner laga kraft.

Dok.Id 411621

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 81 351 03 Växjö	Kungsgatan 8	0470-560 100 E-post: mmd.vaxjo@dom.se www.vaxjotingsratt.domstol.se	0470-560 125	måndag – fredag 08:00–16:00

Vattenstånd (RH00)	Tappning (m ³ /s)
Över +92,8	10,0
92,5-92,8	3,0-10,0 (tappningen inom intervallet anpassas så att sjöns vattennivå inte ökar)
92,3-92,5	1,5-5,0 (tappning inom intervallet anpassas så att sjöns vattennivå inte ökar)
91,8-92,3	0,4-3,0*
90,8-91,8 (1 maj-1 okt)	0,4
90,8-91,8 (1 nov-30 april)	0,4-3,0*
Under +90,8	0,4

*Regleringen ska eftersträva att nivån + 92,25 innehålls den 30/4.

Större tappningsförändringar ska ske successivt.

Ovanstående vattendom från Söderbygdens vattendomstol samt beslut av Länsstyrelsen i Kalmar län gäller i övrigt oförändrat i enlighet med dess lydelse. Efter det att detta tillfälliga tillstånd upphört att gälla ska vattendomen från Söderbygdens vattendomstol och beslutet från Länsstyrelsen i Kalmar län fortsatt gälla även såvitt gäller där beslutade vattenhushållningsbestämmelser för tappning av vatten ur sjön Yxern om inte annat beslutas.

Villkor

1. Vattenverksamheten ska bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med vad som angivits i ansökan inklusive bilagor samt med vad sökandena i övrigt uppgivit eller åtagit sig i målet.
2. Verksamhetens påverkan på omgivningen ska kontrolleras enligt ett särskilt upprättat kontrollprogram. Förslag till kontrollprogram ska upprättas av Sökandena i samråd med tillsynsmyndigheten.

Uppskjuten fråga

Mark- och miljödomstolen skjuter upp, med stöd av 22 kap. 27 § miljöbalken, avgörandet av vilken skadereglering som ska gälla beträffande U1.

U1. Kommunerna ska senast sex månader efter att tillståndet till den tillfälliga regleringen har löpt ut inkomma till mark- och miljödomstolen med utredning avseende skada på jordbruksmark med anledning av den tillfälliga regleringen samt förslag till eventuell skadeersättning.

Oförutsedd skada

Anspråk enligt 24 kap. 13 § miljöbalken (1998:808) på ersättning för oförutsedd skada ska, för att få tas upp till prövning, framställas till mark- och miljödomstolen senast inom fem år från lagakraftvunnen dom.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen ändrar inte den med stöd av 3 kap. förordningen (1998:940) om avgift för prövning och tillsyn enligt miljöbalken tidigare fastställda avgiften för målets prövning.

Ersättning

Vid tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken ska ersättning, enligt 31 kap. 16 § miljöbalken, utgå till sakägare som genom tillståndet kan lida skada som kvarstår sedan förebyggande eller avhjälpande åtgärder vidtagits.

Mark- och miljödomstolen sätter den provisoriska skadeersättningen till noll kronor. Dock gäller att skadeersättningsfrågan tas upp till ny prövning sex månader efter att tillståndet löpt ut.

Verkställighetsförordnande

Det i denna dom givna tillståndet får tas i anspråk utan att domen vunnit laga kraft.

Rättegångskostnad

Sökandena åläggs att betala ersättning för rättegångskostnader till Länsstyrelsen i Kalmar län med 8 000 kr (exklusive mervärdesskatt), jämte ränta enligt 6 § räntelagen från denna dag till dess betalning sker.

BAKGRUND

Yxern är Kalmar läns största sjö. Huvuddelen av sjön ligger i Vimmerby kommun medan utloppet, regleringsdammen och Yxeredsån är belägna i Västerviks kommun. Gällande vattendom föreskriver höga tappningar ur sjön även vid låga nivåer och vid nederbördsfattiga perioder innebär detta en snabb avsänkning av sjöns nivå.

Problem med stora nivåvariationer i sjön och torrläggning av sjöns stränder har förelegat sedan länge och berörda parter har på olika sätt försökt att komma tillrätta med situationen. Yxerns regleringsföretag ansökte under 2014 om ändring av vattenhushållningsbestämmelserna men återkallade ansökan efter synpunkter från flera parter. Med hänsyn till att situationen blivit alltmer akut meddelade länsstyrelsen i september 2016 ett förbud mot att tillämpa gällande vattenhushållningsbestämmelser vid de lägsta nivåerna i sjön; ett beslut som gäller till utgången av 2019. Västervik och Vimmerby kommun har nu beslutat att det är nödvändigt att åstadkomma en lösning av situationen och omfattande kontakter har ägt rum med berörda parter inklusive Yxerns regleringsföretag. En styrgrupp bildades i november 2016 för att effektivisera arbetet. I gruppen har representanter för kommunerna, regleringsföretaget, fiskevårdsområdesföreningen och Botorpsströmmens vattenråd deltagit. I juni 2017 antog styrgruppen en förstudie som genomförts av ekologisk, hydrologisk och juridisk kompetens på uppdrag av kommunerna under våren 2017.

Kommunerna har, med styrgruppens tillstyrkan, utifrån resultatet av förstudien fattat beslut i respektive kommunstyrelse att gå vidare med ansökan om en tidsbegränsad omprövning av vattenhushållningsbestämmelserna i enlighet med vad som i förstudien benämns det alternativa förslaget, för att lösa den akuta situationen, samtidigt som det ges ytterligare tid att arbeta fram den slutliga lösningen, som sannolikt innebär utrivning av nuvarande damm och anläggande av en tröskel.

Yxerns vattenstånd sjönk under hösten 2016 till så låg nivå att olika delar av sjön isolerades och grunda stränder torrlades. Stora mängder fisk och musslor dog och igenväxning av grundområden ser ut att öka. Nivån i slutet av 2016 var historiskt låg. Fram till och med april 2017 steg vattenståndet, men det nådde inte upp till medelvattenstånd. Med tanke på de låga grundvattennivåerna och de senaste somrarnas

och höstarnas torra väder finns risk för att sjön sjunker till extremt låga nivåer efter sommaren om ingen förändring av sjöns reglering sker.

TIDIGARE BESLUT

Det föreligger ett antal äldre vattendomar som berör Yxern och dess reglering. Söderbygdens vattendomstol meddelade i *dom den 18 maj 1938 (AD 32/1933)* tillstånd till reglering av sjön Yxern till förmån för nedströms belägna kraftstationer. Genom domen bildas Yxerns vattenregleringsföretag som skulle äga dammen och sköta regleringen.

Domen överklagades till Vattenöverdomstolen (VÖD) som dock inte gjorde någon ändring (dom 16 juni 1939, ÄD 25/1939) och vidare till Kungl Maj:t (dom 4 juni 1941, ÄD 25/1939). Inte heller i andra senare domar har vattenhushållningsbestämmelserna ändrats, fränsett i domen *den 14 februari 1957 (A 24/1957) i mål AD 128/1950* som dock aldrig togs i anspråk, vilket framgår av *VÖD:s dom den 23 mars 1959*.

Som framgått ovan ansökte Yxerns regleringsföretag under 2014 om ändring av vattenhushållningsbestämmelserna (se *mark- och miljödomstolens mål M 943-14*). Målet kungjordes den 24 oktober 2014 men återkallades sedan efter synpunkter från flera parter. Från kommunernas och länsstyrelsens sida var uppfattningen att ansökan inte var tillräckligt långtgående samt konsekvenserna inte tillräckligt utredda.

I juli 2016 inkom Yxerns regleringsföretag till länsstyrelsen med en begäran om tillsyn av regleringen och möjlighet att frångå gällande vattenhushållningsbestämmelser, pga en torrperiod. Regleringsföretaget hade tillämpat lägsta tappning under en treårsperiod med undantag för vårfloeden 2015, men sjöns nivå var trots detta otillfredsstillande låg. Länsstyrelsen beslutade dock att inte vidta någon åtgärd då situationen inte bedömdes vara akut.

Efter en ny hemställan från regleringsföretaget om att göra avsteg från vattenhushållningsbestämmelserna i augusti 2016 meddelade länsstyrelsen ett nytt beslut med

innebörden att regleringsföretaget förbjöds att öppna luckorna vid nivåer under 90,05 samt vid och under denna nivå tappa 0,1-0,2 m³/s. Skälet från regleringsföretagets sida var att nivån 90,05 skulle inträffa i september och om alla luckor öppnades i enlighet med vad som föreskrivs i tillståndet, skulle detta leda till mycket höga flöden (8-10 m³/s) vilket skulle orsaka översvämningar nedströms samt snabb sänkning av sjön ned till tröskelnivån 88,98. I en sådan situation skulle det ta lång tid för sjön att återhämta sig. Länsstyrelsen konstaterade att tillståndshavaren, kommunerna, organisationer, kringboende och andra verksamhetsutövare påtalat behovet av brådskande åtgärder och bedömde att det fanns skäl att vidta åtgärder med stöd av 26 kap 9 § miljöbalken på grund av den svåra torka som drabbat sydöstra Sverige och den rådande utformningen av vattenhushållningsbestämmelserna.

Länsstyrelsens beslut överklagades av en berörd fastighetsägare som ansåg att minitappningen borde höjas till 0,2-0,3 m³/s för att inte orsaka skada nedströms. Målet prövades av mark- och miljödomstolen genom *dom den 20 oktober 2016 i mål M 3935-16* som konstaterade att det i första hand borde vara lämpligt med en omprövning av vattenhushållningsbestämmelserna för att få en allsidig prövning men att den minimitappning länsstyrelsen fastställt ändå fick anses godtagbar med hänsyn till den uppgivna naturliga medellågvattenföringen vid torka om 0,14 m³/s i Yxeredsån. Domstolen tidsbegränsade dock länsstyrelsens beslut till utgången av 2019.

För närvarande gäller således för regleringen av Yxern vad som fastställts genom vattenhushållningsbestämmelserna i 1938 års dom tillsammans med länsstyrelsens beslut från september 2016, ändrat genom mark- och miljödomstolens dom.

ANSÖKAN

Yrkanden

Västerviks och Vimmerby kommuner (kommunerna) yrkar att mark- och miljödomstolen med ändring av Söderbygdens vattendomstols utslag den 25 juli 1938 (AD 32/1933) samt länsstyrelsens beslut den 6 september 2016 (dnr 535-5952-2016) fastställer att nedanstående vattenhushållningsbestämmelser ska gälla för tappning-

en av vatten ur sjön Yxern under en period om högst 3 år från den dag domen vinner laga kraft.

Vattenstånd (RH00)	Tappning (m ³ /s)
Över +92,8	10,0
92,5-92,8	3,0-10 (tappningen inom intervallet anpassas så att sjöns vattennivå inte ökar)
92,3-92,5	1,5-5,0 (tappning inom intervallet anpassas så att sjöns vattennivå inte ökar)
91,8-92,3	0,4-3,0*
90,8-91,8 (1maj-1 okt)	0,4
90,8-91,8 (1 nov-30 april)	0,4-3,0*
Under 90,8	0,4

*Regleringen ska eftersträva att nivån + 92,25 innehålls den 30/4

Större tappningsförändringar ska ske successivt.

Kommunerna yrkar vidare att mark- och miljödomstolen

- a) Bestämmer tiden för anmälan av ersättning för oförutsedd skada med anledning av den ändrade vattenhushållningen enligt domen till 5 år från det att domen vinner laga kraft samt
- b) förordnar att den ändrade vattenhushållningen ska gälla direkt även om domen inte vunnit laga kraft, dvs ett så kallat verkställighetsförordnande.

Rättslig grund för ansökan

Enligt 7 kap 13 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (LSV) har en kommun rätt att ansöka om ändrade eller nya bestämmelser om innehållande eller tappning av vatten i syfte att tillgodose den allmänna miljövärden eller hälsovården eller främja fisket.

Målet handläggs som ansökningsmål, se 21 kap 1 a § 1 st 9 p miljöbalken, på samma sätt som omprövningsmål enligt 24 kap miljöbalken. De nya eller ändrade

villkoren blir en del av tillståndet som verksamhetsutövaren ska följa. Vid en omprövningsansökan krävs ingen formell miljökonsekvensbeskrivning med samrådsförfarande.

Den ansökta omprövningen kräver inga fysiska åtgärder utan avser endast ändring av gällande villkor avseende tappningsbestämmelser i tillståndet från 1938.

Höjdsystem

Höjduppgifter anges i RH00. Fixpunkt benämns Nykvarn och har höjden + 92,93 i RH00.

Närmare om vattenhushållningsbestämmelserna

Enligt gällande vattenhushållningsbestämmelser för Yxern tillåts en variation av sjöns vattennivå med cirka 2,5 m och vattenhushållningsbestämmelserna föreskriver stor tappning även vid låga nivåer i sjön.

Vattenstånd (RH00)	Tappning (m ³ /s)
Över + 92,50	10,0
92,40 - 92,50	7,5
92,29 - 92,40	5,0
91,60 - 92,29	1,5 - 4,0
90,8 - 91,60	1,0 - 4,0
90,05 - 90,80	0,8 - 4,0
Under 90,05	Dammen helt öppen

Tabell 1 Vattenhushållningsbestämmelser enligt 1938 års dom.

Genom länsstyrelsens beslut i september 2016 upphävdes skyldigheten att hålla dammen helt öppen under nivån 90,05 och vid och under denna nivå ska istället tappas 0,1-0,2 m³/s. Även tidigare har konstaterats att det vore önskvärt med en sänkning av tappningen vid låga nivåer i sjön. Den 24 mars 2003 meddelade länsstyrelsen beslut om tillfälligt sänkt minimitappning och försök utfördes med 0,4 respektive 0,6 m³/s som minimitappning varvid vissa klagomål framställdes från

sakägare nedströms vid det lägre flödet. Ansökan från Yxerns regleringsföretag i februari 2014 avsåg en minskad minimitappning till 0,6 m³/s vid låga nivåer i sjön.

Jämfört med situationen i början av 1900-talet har den reglering som genomfördes 1938 inneburit en absolut sänkning med ungefär en halv meter, en större amplitud, frånvaro av våröversvämning och andra säsongsmönster, samt att vattenståndet inte följer tillrinningen. Långvariga sänkningar har ofta skett från april till december. En naturlig amplitud vore en halv meter de flesta år och upp till drygt en meter vissa år. Våröversvämningen orsakade i början av 1900-talet ofta en snabb höjning med 30 cm och vissa år upp till 80 cm. Regleringen har ofta gett en större och långsam höjning från januari till april. Vid sommarregn kunde vattenståndet före regleringen stiga med 20-30 cm på en vecka, men det sker inte med rådande reglering eftersom tappningen ökas.

Nuvarande vattenhushållningsbestämmelser med den föreskrivna minimitappningen gör det inte möjligt att upprätthålla en acceptabel nivå i sjön, även under relativt normala nederbördsförhållanden. Vårfloden används till att fylla upp sjön, men över nivån 92,29 finns ingen möjlighet att spara vatten. Då tillrinningen under sommar och höst många år är mycket lägre än den lägsta tillåtna tappningen räcker inte den sparade volymen i sjön till för att hålla en acceptabel nivå även om lägsta tillåtna tappning tillämpas. Regleringsföretaget har tillämpat lägsta tillåtna tappning året om sedan våren 2014, med ett kort undantag för att parera vårfloden 2015. Trots detta uppmättes 2016 den lägsta vattennivån på ca 40 år. En bidragande orsak är att medeltillrinningen till sjön har minskat sedan vattenhushållningsbestämmelserna vann laga kraft.

Under 2014 höjdes och sänktes vattenståndet nästan en meter, sedan höjdes vattnet 1,4 m till 2015 och sänktes därefter 2,2 m till hösten 2016. I november 2016 höjdes vattenståndet plötsligt med 0,6 m och fram till april 2017 hade det stigit med 1,6 m från den senaste lägstanivån i oktober 2016. Dessa stora långvariga sänkningar och höjningar är inte naturliga eller önskvärda ur naturmiljösynpunkt.

Ny tillfällig reglering

Till följd av länsstyrelsens beslut i september 2016 minskades tappningen i mitten av september, så att sänkningen av sjöns vattennivå avbröts. I mitten av oktober började vattenståndet att stiga och eftersom tappningen hölls mycket låg ända in i december, samtidigt som det regnade i november så steg vattenståndet snabbt. Stigningen fortgick under vintern från 90,05 i oktober 2016 till 91,6 i april 2017. Hittills i juni 2017 har vattenståndet hållit sig på en stabil ganska låg nivå om cirka 91,4. Länsstyrelsens beslut från september 2016 innebär således ett visst skydd mot tappning vid mycket låga nivåer i sjön men är inte tillräckligt för att förhindra att en situation med låga nivåer i sjön uppkommer eftersom tappningen vid högre nivåer alltså är så stor.

Förstudie

Den förstudie som genomfördes 2017 är ett första steg i att åstadkomma en permanent lösning för Yxern. Kommunerna har inför studien fattat beslut om att det är önskvärt att återgå till en mer naturlig reglering av sjön samt upphävande av regleringsföretaget och därmed låtit denna utgångspunkt ligga till grund för utredningarna. Eftersom en sådan reglering till viss del står i konflikt med kraftintressen nedströms har det även ansetts lämpligt att utreda ett alternativ till dagens reglering som är mindre ingripande för motstående intressen men som tar bättre hänsyn till förhållandena i sjön än nu gällande bestämmelser.

I förstudien har vattenstånd och vattenföring beräknats för perioden 1997-2016 vid två olika regleringsstrategier, en naturlig reglering och en alternativ reglering och jämförts med faktiska data för perioden. Med naturlig avses i princip de förhållanden som rådde före regleringen 1938. Den alternativa regleringen utgick från det förslag som kommunerna nu ansöker om ska gälla under en treårsperiod, med vissa antaganden vid beräkningen som dock inte bedöms ha någon avgörande betydelse för resultatet i förstudien. Båda regleringsregimerna visar betydligt högre nivåer i Yxern vid såväl höga som låga vattenstånd i förhållande till dagsläget.

Alternativ reglering

Den alternativa regleringen innebär minskade tappningar vid alla nivåer i sjön i förhållande till idag (bortsett vad som gäller enligt länsstyrelsens beslut vid nivån 90,8 och under). Detta ger större möjlighet att spara vatten för att kunna hålla en högre nivå i sjön. Vid högre nivåer i sjön anpassas regleringen till tillrinningen vilket minskar de stora nivåvariationerna i sjön.

Vattenstånd vid olika reglering; ur förstudien.

Vattenstånd	Observerad	Naturlik (möh)	Alternativ [möh]
Medelhög ¹	92,24	92,61	92,50
Medel	91,71	92,24	92,18
Medellåg ¹	91,15	92,01	91,84
Max	92,63 (-10, dec)	92,90 (-10, apr)	92,80 (-10, apr)
Min	90,05 (-16)	91,81 (-16)	91,49 (-05, dec)

¹ Medelvärde av varje års högsta, respektive lägsta vattenstånd.

I tabellen nedan framgår vattenföringen till Yxeredsån genom regleringsdammen den vattenföring som skulle föreläggat utan regleringen 1938 samt den beräknade vattenföringen vid nu ansökt alternativ.

Vattenföringar vid olika scenarier; ur förstudien

Vattenföring m ³ /s	Observerad	Naturlik	Alternativ ²
Medelhög ¹	4,6	5,4	5,3
Medel	1,7	1,7	1,7
Medellåg ¹	0,6	0,3	0,4
Max	9,3 (-10, dec)	8,9 (-10, apr)	8,8 (-10, apr)
Min	0,2 (-16)	0,1 (-16)	0,4

¹ Medelvärde av varje års lägsta, respektive högsta vattenföring.

² Beräknat för 2-dygnsmedelvattenföring.

Med hänsyn till den väsentliga förbättring av vattenmiljöförhållandena kring Yxern som den alternativa regleringen innebär samt att denna reglering har accepterats av Yxerns regleringsföretag samt även av andra berörda parter, har

kommunerna valt att gå vidare med detta alternativ som en tillfällig lösning i avvaktan på en permanent förändring.

Områdesbeskrivning

Allmänt

Yxern är Kalmar läns största sjö och är belägen i Botorpströmmens avrinningsområde. Huvuddelen av sjön ligger i Vimmerby kommun medan utloppet, regleringsdammen och Yxeredsån är belägna i Västerviks kommun. Markanvändningen i sjöns tillrinningsområde domineras av skogsbruk, men det finns även jordbruksmark. Frödinge är den största tätorten i tillrinningsområdet. Geologin inom området utmärks av en mängd parallella sprickdalar i nord-sydlig riktning. Väg 40 mellan Vimmerby och Västervik korsar två vikar i sjöns norra del.

Områdesskydd

Naturvärdena längs Yxerns stränder är i dagsläget begränsade med anledning av regleringen. Det finns inga naturreservat eller Natura 2000-områden med anknytning till vattenmiljön. De naturvärden som finns nära sjön är knutna till skogliga biotopskyddsområden och Skogsstyrelsens naturvårdsavtal, i första hand på Hästö och vid Hökhultnäs men även vid Toverum och Krogsfall.

Vattenmiljö

Yxern är en näringsfattig klarvattensjö med flera djuphålor i norr och stora grundområden i söder. Den är mycket rik på både mindre och större öar och strandlinjen är flikig. De större öarna är mest belägna i väster och har smala sund mot fastland. Många anser det vara en vacker sjö.

Det finns tre tillflöden till norra delen av Yxern, ett namnlöst vattendrag kommer från Övre och Nedre Ämten. Även Yxerns två största tillflöden, Vanstadån och Venån, är rika på sjöar och har till synes god vattenkvalitet. Gröppleån är det tredje största tillflödet och innehåller vatten från Frödinge reningsverk.

Yxern är avsnörd vid Boösundet i söder och vattnet rinner ut genom Åviken till

Yxerns regleringsdamm och därefter till Yxeredsån. Via tre dammar i Nykvarn, Hässeltull och Kiltorpsström når vattnet Hagsjön och därefter en fjärde damm vid Totorps industrier.

Miljö kvalitetsnormer

Yxern är en vattenförekomst (SE639176- 152040) med måttlig ekologisk status och miljö kvalitetsnormen är fastslagen till god ekologisk status 2027. Det är framförallt kvalitetsfaktorer för hydromorfologi och hydrologisk regim som bidrar till en lägre status. De kvalitetsfaktorer som klassificerats som måttliga är: kontinuitet och längsgående konnektivitet (vandringshinder), vattenståndsvariationer i sjön, avvikelse i sommar- och vintervattenstånd samt vattenståndets förändringstakt i sjön. Förutom dessa bedöms även kvalitetsfaktorerna för fisk och syrgas som måttliga. Kemisk status (förutom överallt överskridande ämnen) bedöms som god.

Bedömning av miljökonsekvenser

Sammanfattningsvis finns många positiva konsekvenser av en snabb förändring av det rådande kravet på höga tappningar ur sjön. Fastighetsägare, fiskerättsägare, sportfiske och det rörliga friluftslivet i Yxern skulle gynnas av ett högre medelvattenstånd eftersom både fiske, båtliv och badliv underlättas. Fisket och kräftfisket hinner sannolikt inte förbättras under en treårsperiod, men gynnas på längre sikt av högre vattenstånd och mer naturliga förhållanden. Även jordbruket gynnas av högre medelvattenstånd och framförallt av att extremt låga vattenstånd undviks. En negativ konsekvens är dock risken för tillfällig översvämning som kan drabba jordbruksmark i sjöns norra delar.

Igenväxningen av de södra grundområdena i sjön går inte att vända på kort sikt eftersom de arter som har etablerat sig tål djupt vatten, men nykolonisering, som snabbast sker på barlagd botten, accelererar inte. För att förhindra ytterligare nykolonisering är det således viktigt med en skyndsam förändring för att förhindra nya stora vattenståndssänkningar i sommar och i höst eller nästa år. Långvariga sänkningar med illaluktande dy och döda växter, fiskar, musslor

och större djur skulle även undvikas med en förändrad reglering och det högre vattenståndet under våren som ska eftersträvas ger positiva effekter på fisklek och fågelhäckningar.

En negativ konsekvens är att omprövningen ger en något minskad kraftproduktion nedströms. Flödet i Yxeredsån kommer att följa tillrinningen något mer än idag, vilket ger positiva effekter på djur och natur i och längs ån. Hydrologisk regim förbättras, men det kommer fortfarande vara ett påverkat vattendrag med trappstegsliknande förändringar av flödet och med en påverkad säsongsdynamik. Vid torka kommer inte Yxeredsån att förses med lika mycket vatten, utan det blir en lägre tappning. Det kan ha negativa konsekvenser för öring och andra strömvattenlevande arter, samt för de fastigheter längs ån som länge haft ett högt minimiflöde, vilket dock minskats genom länsstyrelsens senaste beslut. Samtidigt kan de tillfällen då lägsta tappning sker förväntas minska vilket bedöms vara en positiv effekt. Yxerns regleringsdamm utgör fortfarande ett vandringshinder för fisk och andra organismer och miljökvalitetsnormer uppnås inte inom tre år, men åtgärderna utgör ett första steg i rätt riktning och medför inte någon försämring av miljökvalitetsnormerna eller äventyrar att dessa uppnås (jfr Weserdomen).

Berörda intressen

Fastighetsförhållanden och sakägarförteckning

Yxerns regleringsdamm är belägen inom fastigheten Västervik Yxered 4:1 som ägs av Tekniska Verken i Linköping, som är största andelsägare i Yxerns regleringsföretag. Fastigheten omfattar vattenområdet i ån samt strandzonen längs en sträcka om knappt 1 km nedströms dammen.

Den ansökta förändringen av vattenhushållningsbestämmelserna för Yxern innebär en tidsbegränsad ändring som i sig medför mindre variationer av sjöns vattennivå än idag och förändrade flöden i Yxeredsån, dock över vad som redan idag utgör lägsta flöde. Kommunerna bedömer att den ansökta regleringen kan påverka fastighetsägare och fiskerättshavare i och kring sjön samt nedströms fram till och med Hagsjön. Med hänsyn till ansökans utformning och begräns-

ning i tid anser dock kommunerna att endast innehavaren av Västervik Yxered 4:1 samt Yxerns regleringsföretag kan anses berörda på sådant sätt att dessa intar ställning av vattenrättsliga sakägare.

I den kommande ansökan om tillstånd till permanent förändring av vattenushållningen i Yxern kan kommunerna komma att göra en annan bedömning av sakägarkretsens omfattning. Kommunerna har dock inget att erinra mot att domstolen kommunicerar den nu föreliggande ansökan i en vidare krets om domstolen skulle finna detta lämpligt.

Övriga berörda parter

De ytterligare parter som får anses berörda är:

Yxerns Fiskevårdsområdesförening som förvaltar fisket i sjön och har deltagit i arbetet med den alternativa regleringen.

Nedströms Yxern finns ett antal mindre vattenkraftstationer. Det är i första hand kraftstationerna Totebo, Hässeltull och Uddekvarn som påverkas av ansökt reglering. Samtliga kraftverksägare är dock medlemmar i Yxerns regleringsföretag som har tagit aktiv del i framtagande av den alternativa regleringsregimen och angivits som sakägare i målet.

Botorpsströmmens vattenråd utgör en sammanslutning av intressenter i hela avrinningsområdet.

Ersättningsfrågor

De nya vattenhushållningsbestämmelserna som ansökan innebär medför minskade nivåvariationer i Yxern och ett generellt högre vattenstånd. Nivåerna ligger dock inom sjöns tidigare variationsintervall. Det har inte framkommit uppgift om att den tillfälliga regleringen skulle inverka negativt på något intresse kring sjön. Frågan om påverkan på jordbruket får utredas närmare i samband med en ansökan om permanent förändring. För Yxeredsån kan

mindre flöden förväntas men samtidigt minskar perioderna med lägsta flöden. Kraftproduktionen nedströms påverkas, men åtgärderna har utformats i samråd med Yxerns regleringsföretag som förklarar sig godta den påverkan på kraftproduktionen som ansökan innebär.

Sammantaget bedömer kommunerna att det inte uppkommer sådan påverkan som kan leda till en ersättningsgill skada under den treårsperiod ansökan avser. Skulle skada uppkomma av regleringen som inte kommunerna har förutsett hanteras detta lämpligen genom anmälan om oförutsedd skada.

Information och samråd

Som framgått ovan har förhållandena kring Yxern utretts och prövats i flera olika sammanhang och det råder en allmän enighet om att åtgärder måste vidtas snarast.

Inom ramen för den förundersökning som tillsattes under våren 2017 har ett flertal kontakter tagits med berörda markägare kring sjön och en workshop hölls i Frödinge den 4 maj som samlade ett hundratal deltagare. Vid mötet presenterades slutsatserna av utredningen och en diskussion fördes rörande det framtida arbetet och målsättningar.

INKOMNA YTTRANDEN

Kammarkollegiet medger att tillståndet för Yxerns reglering ändras på det sättet som sökandena har yrkat, under förutsättning;

- att ändringarna tidsbegränsas
- att mark- och miljödomstolen anger att förutsättning för att bifalla talan är att inom den angivna tiden kommer en ansökan om utrivning av vattenanläggningen som reglerar sjön eller en ansökan om återkallelse av tillståndet att ske.

Kammarkollegiet medger att målet kan avgöras på handlingarna.

Grunder m.m.

Kammarkollegiet har efter förfrågan från Länsstyrelsen i Kalmar m.fl. utrett tillståndsfrågan gällande sjön Yxern (dnr 4.1-1774-15). Kollegiet har också besökt platsen vid flera tillfällen. Ett förhållande att beakta är att de vattenanläggningar och vattenverksamheter som har störst nytta av sjösänkningen av Yxern i huvudsak saknar tillstånd.

Kollegiet konstaterar att den ändring som kommunerna nu begär ligger inom tillståndets omfattning och innebär en ökad hänsyn för sjöns naturmiljö och andra allmänna intressen. Kammarkollegiet delar kommunernas uppfattning om behovet av att få till en ändring av tillämpningen av vattenhushållningen, en tvingande begränsning av tillståndet är sålunda både skäligt och rimligt.

Av underlaget för omprövningen (konsultrapporten) framgår emellertid att nästa steg efter denna ansökan inte är en permanent förändring av vattenhushållningen, istället ska verksamheten upphöra och dammen ska rivs ut för att bl.a. miljökvalitetsnormerna ska kunna efterföljas. Kammarkollegiet utgår ifrån att det kommer att inkomma en ansökan om att tillståndet ska upphöra eller återkallas, att dammen rivs ut och ersätts av ett naturligt sjöutlopp. Detta förhållande bör om möjligt återspeglas i den kommande domen.

Länsstyrelsen i Kalmar län. Länsstyrelsen är positiv till ändring av vattenhushållningsbestämmelserna för sjön Yxern så som sökande har yrkat, under förutsättning att;

- ändringen tidsbegränsas,
- det införs ett villkor om att ansökan om utrivning/permanent förändring av vattenhushållningsbestämmelserna ska inlämnas till domstolen senast tre år efter det att domen vunnit laga kraft,
- tappningen (m^3/s) för vattenstånd under +90,8 bestäms till sjöns tillrinning dock högst $0,4 m^3/s$,
- mjuka övergångar används mellan de olika tappningsstegen,
- det införs ett villkor om att verksamhetsutövaren ska ta fram ett kontrollpro-

gram i samråd med tillsynsmyndigheten. I kontrollprogrammet ska ingå hur tillrinningen ska mätas/beräknas.

Länsstyrelsen anser att ansökan inte är en långsiktig lösning. För att åstadkomma en långsiktig lösning för sjön Yxern anser Länsstyrelsen att domstolen bör ange att en förutsättning för bifall till omprövning av vattenhushållningsbestämmelserna är att ansökan om utrivning eller ansökan om återkallelse av tillståndet inkommer inom tre år. Det behöver inte åligga kommunerna att inkomma med dessa ansökningar.

Modellerad naturlig medellågvattenföring är 0,14 m³/s vilket visar att det naturligt sett förekommer låg vattenföring i Yxeredån. Periodvis skulle det i praktiken kunna uppstå nolltappning och torrläggning av en del av ån, men det skulle vara fullt naturligt och syftet med omprövningen är att uppnå något som är mer naturligt. Det finns dock tillrinnande vattendrag nedströms Yxern så det rör sig inte om en fullständig torrläggning av långa sträckor vattendrag.

Länsstyrelsen anser att de mjuka övergångarna ska gälla alla tappningar, även inom ett ”tappningssteg”. Det är dock extra viktigt vid övergångar från låga tappningar till högre och från medelhöga till höga. Regleringsföretaget har visat att mjuka övergångar är fullt möjliga under de tappningsförhållanden som varit sedan i september 2016 där flödet förändrats mellan ca 10-50 % över ett dygn enligt SMHIs mätstation Yxered2 (beräknat på medelvattenföringen). För att det inte ska vara otydligt när mjuka övergångar ska ske föreslår Länsstyrelsen att en förändring av tappningen ska ske succesivt och jämt fördelat under dygnet med en maximal förändringstakt på 50 % per dygn baserat på föregående dygns medelvattenföring. Eventuellt kan ett tillägg behövas som reglerar situationer som kan uppstå vid kraftig nederbörd och hastigt stigande nivå i Yxern.

Länsstyrelsen har inte något att erinra mot att målet avgörs utan huvudförhandling. Länsstyrelsen yrkar ersättning för rättegångskostnader med 8 000 kronor.

SMHI har inga synpunkter angående ansökan. **SMHI** vill hållas underrättade av sökanden om alla aktiviteter i vattendraget, så att de tydligt kan skilja ut mätdata före, under och efter eventuell förändring av regleringsrutinerna.

Yxerns Regleringsföretag, Ola Palmqvist, meddelar muntligen per telefon att regleringsföretaget inte har något att erinra. Han meddelar också att regleringsföretaget varit med i hela processen med ansökan.

Kerstin di Meo har ingivit handlingar avseende servitut för fastigheten Yxered 6:1.

Magnus Danlid och **Per Jonasson** yrkar att Regleringsföretaget ska få tydliga riktlinjer där nedan nämnda punkter beaktas under denna provoperiod, samt att Yxern inte ska betraktas som ett regleringsmagasin utan regleringen skall anpassas till aktuell tillrinning.

- Fluktuationen mellan hög- och lågvatten ska minimeras till maximalt 60 cm under ett år med normal nederbörd. Under ett år med nederbörd över det normala skulle nivåer kunna tillåtas till maximalt en meter, och det ska gälla året runt.
- De delar i Callunas utredning där vikten av att ha en jämn och hög nivå året runt betonas, således även vintertid. Om nivån blir för låg under vintern så finns risken att stora delar av den södra delen av sjön blir torrlagd och bottenfrusen.
- Denna provoperiod ska bestå av en så naturlig modell som möjligt under hela året där Yxerns nivåvariation minimeras.

Åsa & Tino Åberg yrkar att ändringarna tidsbegränsas och att det införs villkor om att riva ut dammanläggningen som reglerar sjön eller en ansökan om återkallelse av tillståndet.

Ann-Margréth Broberg anser det viktigt att både Yxern, Hagsjön och Kvarnäsån får lämpliga vattennivåer. Hon meddelar att om hennes fastighet påverkas negativt så kräver hon ekonomisk ersättning.

Gunnar Björup.

1. Är det möjligt med en tidsbegränsad omprövad vattendom? Det riktiga vore att ansöka om en omprövad vattendom med provningstid om 3 år. Kommunerna kan när de så bestämmer sig gå vidare med utrivningsalternativet.
2. I ansökan anges regleringsföretaget som sakägare, vilket är fel. Det är kraftverksägarna som är sakägare i egenskap av tillståndshavare. Det var kraftverksägarna som ansökte och fick tillstånd att reglera sjön enligt vattendomen från 1938. De blev då tillståndshavare och bildade regleringsföretaget (samfälligheten), som då skulle förvalta erhållet tillstånd för kraftverksägarnas gemensamma bästa. Se även "Lag (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter".
3. I utförd förstudie finns en alternativ reglering enligt förslag av regleringsföretaget. I ansökan under yrkande har förslaget modifierats. Om ej ändring sker till det överenskomna alternativa förslaget, gäller ej överenskommelsen (enligt protokoll) mellan kraftverksägarna att ej kräva ersättning för inskränkt regleringsrätt. Därvid ska sökande i sin ansökan erbjuda ersättning till kraftverksägarna. Komplettering av ansökan krävs.
4. I yrkande anges att man i nivåintervallet 90,8 - 92,3 möh vintertid ska eftersträva att nivån 92,25 möh innehålls den 30/4. Frånsett att det inte är ett strikt krav finns det risk för att kraftverksägarna får onödigtvis spilla vatten och risk för onödigtvis högt vattenstånd till men för jordbruksintressena. Om det nu accepteras med ett eftersträvande önskemål anser jag att önskemålet "vattenstånd 91,80 - 92,1 möh sommartid (1/5 - 31/10)" vore bättre. Vattenstånd över 92,1 möh innebär problem för jordbruket.
5. Man kan inte enbart fokusera på dammutrivning som om det inte finns en annan framkomlig väg att nå uppställda mål. Dammutrivning måste ställas mot "Alternativ reglering". År 1998 utarbetades dokumentet "Hydrologiskt underlag för sjön Yxern i Kalmar län inför omprövning av vattendom" på uppdrag av kammarkollegiet. Motsvarande dokument bör nu utarbetas för den alternativa regleringen.

Henrik Peterson. Sjön Yxern har misshandlat marker och strandlinjen runt sjön under många år med nu gällande vattendom. Därför bör normalvattenståndet vara ca 3 dm lägre. Det nya förslaget är från lägsta nivå 90,8 m till högsta 92,8 m = 2 meter. Nästan alla, förutom kraftverken, vill ha en jämnare nivå på helst 60 cm nivåskillnad max 1 m vid extremt år. Mitt förslag på en ny tappning som även täcker in blötår är att följa förslaget upp till nivån 91,80 och därefter följa den nivå som finns reglerad i dag med tillägget att det alltid måste tappas så att vattenståndet inte stiger i intervallet 91,80-92,25. Han motsätter sig helt det tillfälliga ändringsförslaget då jordbruket inte klarar det högvatten ändringen ger vid blötår. Tappningen måste ökas mycket tidigare vid nivå 92,10. Henrik Peterson tycker att en utredning ska göras men anser att en justering mot nu gällande tillstånd vad gäller högvattentappning inte kan genomföras förrän i samband med nytt tillstånd då frågan prövas ordentligt.

Älvräddarna anser att tillståndet för Yxerns reglering kan omprövas enligt ansökan om följande villkor ställs.

- att föreslagna ändringar tidsbegränsas, med en borte gräns på 3 år.
- att mark- och miljödomstolen tydligt anger att förutsättning för att bifalla talan är att inom den angivna tiden ska en ansökan om utrivning av regleringsdammen samt alla tillhörande tillståndsgivna/lagligförklarade och icke tillståndsgivna/lagligförklarade delar inges, vid risk att en återkallelse av tillståndet sker om ovan punkt inte uppfylls.

Ola Hjalmarsson anser att förändrade vattenhushållningsbestämmelser är mycket välkommet. En mer naturlig avrinning anser han vara den bästa lösningen för hela sjöns välbefinnande. Han vill att domstolen utreder varför enbart regleringsföretagen är de vattenrättsliga sakägarna, samt att domstolen tar bort möjligheten i de föreslagna tappningsbestämmelserna under vintertid på tappning upp till 3,0 m³/s. 90,8 möh innebär bottenfrysning och torrläggning av stora delar av Krogsvallsviken.

Hans Engström yrkar på att tappningen i höjdivervallet 90,8-91,8 under perioden 1/5-1/10 ska vara densamma som övrig tid på året 0,4-3,0 m³/s.

Christer Ekström anser att antalet vattenrättsliga sakägare inte bara är de två uppräknade. Han yrkar på att en miljökonsekvensutredning görs under prövotiden då man dokumenterar hur växt- och djurliv påverkas runt Yxeredsån med den föreslagna halverade mintappningen (från 0,8 m³/s till 0,4 m³/s). Han anser även att det borde finnas ytterligare en tappningsnivå mellan 1,5 m³/s och 0,4 m³/s för att inte få för stora skillnader i vattenföringen och därmed negativ påverkan på de vattenlevande individerna. Christer Ekström har även ifrågasatts sökandenas uppgifter om framförallt lägsta nivåer för flödena.

BEMÖTANDE AV INKOMNA YTTRANDEN

Sökandena bemöter först centrala frågor som återkommer i flera yttranden och som därefter inte kommenteras särskilt för respektive yttrande.

Tidsbegränsning och villkorande av ny ansökan

I flera yttranden framförs synpunkter om att den ansökta ändringen ska tidsbegränsas och att det ska införas ett villkor om att ansökan om utrivning/permanent förändring av vattenhushållningsbestämmelserna ska inlämnas till domstolen senast tre år efter det att domen vunnit laga kraft (jfr länsstyrelsen, aktbil 22) eller att det inom den tid som den tillfälliga ändringen gäller ska inkomma en ansökan om utrivning eller återkallelse av tillståndet (jfr Kammarkollegiet, aktbil 21).

Kommunerna har i fråga om tidsbegränsning av den ansökta ändringen ansökt om en ändring som ska gälla under tre år från den dag domen vinner laga kraft och någon oenighet förefaller således inte föreligga i detta avseende.

När det gäller möjligheten och lämpligheten i att på det sätt som föreslagits föreskriva ett villkor för den ansökta ändringen vill kommunerna påpeka följande. Ansökan föranleds av den rätt som tillkommer kommuner enligt 7 kap 13 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser för vattenverksamheter (LSV) att ansöka om att mark- och miljödomstolen fastställer ändrade eller nya bestämmelser om innehållande och tappning av vatten för att tillgodose den allmänna miljövärden

(eller hälsovården) eller för att främja fisket. Det innebär att prövningen är begränsad till just dessa frågor och syften. Det ligger därmed utanför prövningens ramar att reglera eller bedöma frågor om återkallelse av grundtillståndet, utrivning av befintlig anläggning eller kontroll av regleringsföretagets verksamhet.

Ansökan ska bedömas utifrån avsikten att åstadkomma en förbättring av de miljöförhållanden som påverkas av rådande reglering av sjön Yxern. Vid en eventuell ändring av dessa regleringsbestämmelser kommer de nya villkor som föreskrivs att gälla mot verksamhetsutövaren, dvs Yxerns regleringsföretag. Det ligger därmed i sakens natur att alltför långtgående inskränkningar i den tillståndsgivna verksamheten inte torde kunna ske samt att de ändringar som föreskrivs ska vara strikt befogade av miljöhänsyn. Kommunerna har uppskattat den dialog som förts med Yxerns regleringsföretag, och övriga parter, i syfte att åstadkomma en snabb förbättring av vattenmiljöförhållandena i Yxern. Det förslag som ingivits överensstämmer i princip helt med det förslag som presenterats av regleringsföretaget och eventuella avvikelser har endast föranletts av praktiska skäl. Yxerns regleringsföretag har förklarat sig stå bakom kommunernas ansökan i detta skede och det är värdefullt att en fortsatt god dialog bibehålls. Även om det ansökta förslaget har brister i olika avseenden innebär det en väsentlig förbättring för vattenmiljön i förhållande till nu gällande reglering.

Redan av ovan angivna skäl, dvs det begränsade inflytandet från verksamhetsutövarens sida i processen samt den rättsliga grunden för ansökan, ifrågasätter kommunerna möjligheten att föreskriva krav på ingivande av ansökan om en permanent förändring av gällande tillstånd. Avsikten med ett åläggande mot kommunerna att inkomma med en ansökan om en permanent förändring av Yxerns reglering torde främst vara att sätta press på kommunerna, men kan knappast anses befogat ur miljöperspektiv, dvs som en skyddsåtgärd för ansökt förändring.

Även om man skulle anse det möjligt att föreskriva villkor för den tillfälliga ändringen som riktar sig mot kommunerna i egenskap av sökandepart, kan ändamålsenligheten av en sådan reglering ifrågasättas. Likaväl som kommunerna kan stå som

sökandepart i en framtida ansökan kan en sådan omprövning även initieras på annat sätt, exempelvis av länsstyrelsen eller regleringsföretaget. Kommunerna har gjort den initiala bedömningen att själva gå vidare med nästa steg men förhållandena kan komma att förändras i den fortsatta utredningen och det kan exempelvis anses mer lämpligt att någon annan part står som sökande. Detta, såväl som hur en ansökan ska utformas, kommer att utredas vidare av kommunerna under det kommande året och det förefaller olämpligt att redan nu ta ställning i frågan.

Mot bakgrund av ovanstående ställer sig kommunerna tveksamma till ett villkor i en kommande dom med innebörden att kommunerna ska åläggas att inkomma med en ansökan om en permanent förändrad vattenhushållning. Skulle mark- och miljödomstolen ändå finna att ett sådant villkor är befogat återstår alltjämt frågan om hur ett villkor ska formuleras för att inte onödigtvis styra en framtida process. Det är ännu inte fastställt vilken fysisk åtgärd som är mest ändamålsenlig och det processuella ramverket är komplicerat vilket kräver ytterligare överväganden.

Det måste dock betonas att det är kommunernas avsikt, vilket framgår av de beslut som fattats av respektive kommunstyrelse i juni 2017, att lämna in en ansökan om en permanent förändring av Yxerns reglering inom en treårsperiod.

Angående ansökt ändring av Yxerns reglering

Det ansökta förslaget om tillfällig reglering måste betraktas och bedömas utifrån rådande förhållanden, dvs nuvarande reglering av Yxern enligt gällande tillstånd. I förhållande till nuläget är kommunernas uppfattning att den ansökta regleringen innebär en förbättring för i princip alla intressen kring sjön som berörs (frågor med anknytning till jordbruksmark kommenteras nedan). Av simuleringarna framgår att den föreslagna regleringen innebär en *mindre variation* i vattenstånd än vad som är fallet idag och att regleringen blir *mer naturlig* genom att stora tappningar undviks vid låga nivåer i sjön samt att tappningen bättre följer den naturliga avrinningen än idag. Någon invändning mot detta har inte heller uttryckts i de inkomna yttrandena. Däremot framförs önskemål om ytterligare minskning av vattenståndsvariationerna i sjön, till 0,6 - 1 m, vilket också överensstämmer med den variation som simule-

ringarna av den naturlika regleringen visar enligt förstudien och som kommunerna ser som en målsättning för den framtida situationen i sjön.

Kommunerna har dock inte bedömt det som lämpligt att i det aktuella skedet och med nuvarande underlag genomdriva en så långtgående förändring av regleringen eftersom det skulle innebära en stor inskränkning av gällande tillstånd och reglerings- företagets rätt att bedriva sin verksamhet. Inför en sådan förändring måste göras en mer ingående analys av konsekvenserna för samtliga berörda enskilda och allmänna intressen.

I flera av de yttranden som inkommit framförs oro för höga vattenstånd i sjön samt möjligheten att hantera de höga vattenflöden som kan förekomma vissa år, även sommartid. Här kan påpekas att den simulering som gjorts av den föreslagna regleringen bygger på konservativa antaganden och därmed visar något högre högsta nivåer som varar längre än vad som kan förväntas bli fallet i praktiken. Simuleringen visar dock att vattenståndsnivåer om + 92,5 endast förekommer cirka 10 procent av tiden. Simuleringen inkluderar även år med höga vattenflöden, s k blötår, och det finns inget som visar att det skulle finnas behov av att öka tappningen sommartid (som enligt föreslagen tappningsställare uppgår till 0,4 m³/s mellan nivåerna 90,8 - 91,8) för att undvika översvämning. Kommunerna anser således inte att det finns skäl att ändra tappningsställaren i detta avseende.

Det förefaller möjligen föreligga en missuppfattning rörande föreslagen tappningsställare, som ju anger att mellan nivåerna 92,3 - 92,8 ska tappningen anpassas så att sjöns vattennivå inte höjs, vilket innebär att tillrinningen tappas. Om sjöns nivå ändå ökar höjs tappningen till 10 m³/s. För att ytterligare minska risken för översvämning vid höga flöden ser kommunerna inget hinder mot att såsom föreslagits i yttrande från Henrik Peterson (aktbil 28) ändra tappningsintervallet mellan nivåerna 92,5 - 92,8 till 3 - 10 m³/s istället för 7 som tidigare angivits. Den nivå som ska eftersträvas under vinterperioden om + 92,25 den 30/4 innebär att en torrläggning av sjön kan undvikas och tappningsintervallet 0,4 - 3,0 m³/s vintertid bedöms vara tillräckligt för att tillgodose tappningsbehovet såväl vid blöta som torra år. Syftet med

denna nivå är att i viss mån tillgodose jordbrukets intressen. Att ange nivåer som ska eftersträvas under hela sommarperioden leder emellertid till att regleringen av sjön blir mindre naturlig vilket inte är önskvärt.

Sakägarkretsen och ersättningsrätt

När det gäller rätten att föra talan som sakägare i ansökningsmål anses miljöbalken bygga på ett enhetligt sakägarbegrepp, oavsett om det gäller vattenverksamhet eller miljöfarlig verksamhet. I mål om vattenverksamhet finns emellertid sedan gammalt en rätt till ersättning för rättegångskostnader samt rätt till ersättning för eventuell skada, och den sakägarkrets som omfattas av denna rätt är snävare än den krets som har rätt att föra talan i målet som "allmän" sakägare. Denna snävare krets brukar benämnas "vattenrättsliga sakägare". Till grund för vem som ska anses som vattenrättslig sakägare brukar läggas kriterierna i 9 kap 2 § LSV där det bl a anges att vattenverksamhet ska anses beröra en viss fastighet när fastigheten eller dess vatten tas i anspråk för verksamheten eller verksamheten kan medföra skador på mark eller vatten som tillhör fastigheten. I fråga om ersättningsrätten gäller att det ska vara fråga om en direkt skada på berörd fastighet eller på ett för fastighetens ekonomiska nyttjande väsentligt intresse med anknytning till det vattenområde där arbetena utförs.

I fråga om den ansökta förändringen av tappningsställaren för Yxern kan konstateras att vattenståndet i sjön i den föreslagna regleringen i princip ligger helt inom rådande regleringsintervall under ett normalår, men att medelvattenståndet och de högstanivåerna kan komma att överskrida nu gällande nivåer. Med hänsyn till att den föreslagna ändringen endast avser en begränsad period om tre år har kommunerna gjort bedömningen att det inte är sannolikt att någon skada skulle kunna uppkomma för de som berörs av regleringen, utan att åtgärderna snarare är till förmån för fastighetsägare med bostadsfastigheter kring sjön genom att sjön får en jämnare vattennivå. I fråga om Yxeredsån kommer flödena att förändras men att ligga inom de högsta och lägsta flöden som redan förekommer i dagsläget och inte heller här bedöms någon skada med anledning av den ansökta förändringen kunna uppkomma.

Kommunerna står således fast vid uppfattningen att fastighetsägare kring sjön och nedströms regleringsdammen inte intar ställning av vattenrättsliga sakägare i den nu aktuella prövningen, då fastigheterna inte tas i anspråk på ett annat sätt än vad som redan är fallet idag och ingen skada kan förväntas. Vid ansökan om en ny permanent reglering av sjön kan dock finnas skäl att göra en annan bedömning.

Även om fastighetsägare kring sjön och nedströms inte bedöms utgöra vattenrättsliga sakägare i den nu aktuella processen är de naturligtvis berörda av ansökta åtgärder och alltjämt att betrakta som sakägare och taleberättigade i målet enligt de allmänna bestämmelserna i miljöbalken.

Kommunerna har dock konstaterat att de synpunkter som framförts av Henrik Peterson om risken för den ekonomiska skada som kan ske genom påverkan på jordbruksmark är av sådan art att även *Henrik Peterson* i egenskap av ägare till fastigheten Vimmerby Toverum 1:20 samt arrendator till Vimmerby Frödingehult 1:5 och 2:5 bör upptas i sakägarförteckningen.

SMHI (aktbil 19, 35)

SMHI påminner om de flödesmätningar som bedrivs nedströms Yxerns regleringsdamm och att SMHI ska hållas underrättade om alla aktiviteter i vattendraget.

Kommunerna har inget att erinra mot detta.

Länsstyrelsen (aktbil 22)

Länsstyrelsen tillstyrker ansökan men framför vissa synpunkter, som delvis redan har kommenterats ovan och därmed inte berörs här.

I fråga om önskemålet att tappningen under nivån + 90,8 i Yxern ska bestämmas till tillrinningen dock högst 0,4 m³/s är kommunernas uppfattning att en sådan justering inte är lämplig med hänsyn till förhållandena i Yxeredån. Länsstyrelsens förslag riskerar att torrlägga ån under perioder då tillrinningen är noll eller negativ, vilket

skulle vara skadligt för åns naturvärden.

Syftet med ansökan är att sjön inte ska nå ned till nivån +90,8 m och därmed är grundtanken att den situation som är föremål för diskussion överhuvudtaget inte ska uppstå. Kommunerna instämmer inte i uppfattningen att det är fullt naturligt med nolltappning, eftersom naturliga sjöutlopp, till skillnad från regleringsdammar, inte är helt täta utan det sipprar mindre och mindre vatten vid sjunkande vattenstånd och flödet går i princip aldrig ner till noll. Det är vedertaget att nolltappning är skadligt för rinnande vatten och något som man oftast vill undvika. I Yxeredsån avses nolltappning att undvikas genom ett generellt högre vattenstånd i Yxern med lägre tappningar. Redan under +91,8 m ska tappningen minskas till så lite som $0,4 \text{ m}^3/\text{s}$ på sommaren vilket är ägnat att leda till att vattenståndet inte sjunker ytterligare. Detta i sig är en stor skillnad mot villkoren enligt nu gällande vattendom. På vintern finns det ett större regleringsutrymme, upp till $3,0 \text{ m}^3/\text{s}$, och i slutet av året kan det därför förekomma lägre vattenstånd än +91,8 m. I början av året innebär emellertid föreslagen reglering att vattenståndet ska upp för att eftersträva högt vattenstånd på våren, vilket innebär att det även vintertid finns mindre utrymme för sänkning av sjön till låga nivåer.

Det bör noteras att det inte förekommer några stora tillflöden till Yxeredsån nedströms Yxern utan att dessa tillkommer först i Hagsjön. En nolltappning från Yxern skulle därmed enligt kommunernas uppfattning medföra alltför stora negativa konsekvenser för vattenmiljön i Yxeredsån och är inte önskvärd. Att koppla avbördningen till tillrinningen på det sätt länsstyrelsen föreslår är i sig mindre lämpligt då tillrinningen även kan vara negativ, på grund av hög avdunstning.

Såvitt avser önskemålet om mjuka övergångar mellan de olika tappningsstegen har kommunerna inget att erinra mot att detta föreskrivs för den ändrade tappningsställaren och på ett sätt som blir praktiskt tillämpligt, exempelvis genom tillägget att "större tappningsförändringar ska ske successivt".

Kommunerna vill betona att det nu är fråga om en provisorisk reglering vid en befintlig damm, där en utredning pågår för en permanent lösning. Det förslag läns-

styrelsen för fram är enligt kommunernas uppfattning alltför detaljerat i sammanhanget och det saknas underlag för att bedöma vad en sådan reglering innebär för den faktiska driften av dammen och vilken utformning villkoret bör ha. Reglering av dammluckorna sker idag för hand och en mer avancerad tappning riskerar att inte kunna genomföras utan stora praktiska svårigheter alternativt en ombyggnad av dammen för att möjliggöra automatisk reglering, vilket i sin tur kräver elanslutning. Kostnaden för en sådan ombyggnad kan i dagsläget inte anses motiverad med hänsyn till eventuell framtida utrivning.

Även om den av länsstyrelsen föreslagna regleringen av tappningen i och för sig skulle kunna anses önskvärd ur miljösynpunkt motsätter sig kommunerna således ett sådant villkor mot bakgrund av de praktiska svårigheter och risk för stora kostnader som skulle drabba regleringsföretaget. Det är dock positivt att länsstyrelsen och regleringsföretaget har utvecklat en samsyn i frågan och förhoppningsvis kan rådande förhållanden vidmakthållas även under de kommande åren, fram till dess att en permanent lösning av Yxerns reglering fastställts.

Frågan om kontrollprogram för mätning och beräkning av tillrinningen förefaller snarast vara hänförlig till regleringsföretagets verksamhet och därmed ligga inom ramen för de befogenheter länsstyrelsen har i egenskap av tillsynsmyndighet. Frågan bör inte hanteras inom ramen för den nu aktuella prövningen.

Kommunerna medger länsstyrelsens yrkande om ersättning för rättegångskostnader.

Kommentarer till särskilda frågor i yttranden från enskilda

Gunnar Björup (aktbil 26)

Yxerns regleringsföretag bildades av vattendomstolen efter ansökan om tillstånd till vattenreglering för kraftändamål av ägare till strömfall nedströms Yxern. De strömfall som berörs av regleringen utgör en samfällighet och den enskilde kraftverksägaren förfogar inte längre över regleringsrätten. Regleringsföretaget är en juridisk person som innehar regleringsrätten och som avgör hur denna ska nyttjas och hur eventuell skada för deltagarna med anledning av regleringen ska hanteras. Därmed står

kommunerna fast vid uppfattningen att det är Yxerns regleringsföretag som är sakägare i målet och inte de enskilda delägarna. Såvitt kommunerna känner till förvaltas alltjämt regleringsföretaget enligt bestämmelserna i ÄVL.

Kommunerna avser inte att erbjuda regleringsföretaget eller enskilda delägare i detta någon ersättning för den tidsbegränsade alternativa regleringen. De kraftförluster som det är fråga om har bedömts som begränsade, och det kan påminnas om skyldigheten för tillståndshavare att enligt 31 kap 22 § miljöbalken tåla viss förlust utan ersättning.

Förslaget om justering av tappningsställaren för att tillgodose jordbrukets intressen har kommenterats ovan.

Henrik Peterson (aktbil 28)

Kommunerna ifrågasätter inte Henrik Petersons beräkningar av påverkad jordbruksareal vid de nivåer som nämns (40 ha vid + 92,80 och 16-17 ha vid nivån + 92,5). De överensstämmer i stort med de arealer som har beräknats som berörda inför ansökan. Däremot förväntas inte dessa höga nivåer inträffa under växtodlingssäsong, utom vid extrema väderhändelser, eftersom det i tappningsställaren är angivet att tappningen ska anpassas så att sjöns nivå inte stiger. Möjligheten att tappa 10 istället för 7 m³/s vid de högsta nivåerna tillkommer som ytterligare skydd mot höga nivåer.

Kommunerna står fast vid bedömningen att det utifrån ett helhetsperspektiv inte förväntas uppkomma någon skada av betydelse för den jordbruksmark som Henrik Peterson utnyttjar under den treårsperiod det nu är fråga om. Simuleringarna har som påpekats skett utifrån ett konservativt antagande med låga tappningar och även om det kan finnas en negativ påverkan högre vattenstånd under växtodlingssäsong kan denna komma att uppvägas av att de mycket låga vattenstånden i sjön uteblir. Med hänsyn till de osäkerheter som ändå föreligger och behovet av att utreda frågan om skadeersättning inför en kommande permanent reglering, föreslår kommunerna att skaderegleringen avseende skada på jordbruksmark med anledning av den tillfäl-

liga regleringen skjuts upp och att kommunerna åläggs att senast sex månader efter att tillståndet till den tillfälliga regleringen har löpt ut inkomma till mark- och miljödomstolen med utredning i frågan samt förslag till eventuell skadeersättning. Avsikten från kommunernas sida är att så snart tillstånd till regleringen erhålls inleda detta arbete och därmed om möjligt kunna inkomma till domstolen redan tidigare. Tidsperioden föreslås dock för att det ska vara möjligt att utreda de faktiska konsekvenserna av tillämpad reglering om berörda parter istället för en överenskommelse skulle anse det lämpligt att frågan prövas av domstolen.

Kommunen vidhåller att den föreslagna regleringen utgör en lämplig avvägning mellan olika berörda intressen och att risken för översvämning av jordbruksmark förekommer, men att denna samtidigt inte är så betydande att det påverkar tillåtligheten av ansökan. Det har även föreslagits att tillståndet förenas med en skyldighet för kommunerna att utreda och redovisa eventuell skada för jordbruksmark och att utge erforderlig kompensation. Inför kommande ansökan kommer en mer utförlig bedömning göras av vilka ytor som riskerar att beröras av högre vattenstånd och frågan regleras med berörda markägare.

Ola Hjalmarsson (aktbil 31)

Som påpekats ovan anges i ansökt tappningsställare att nivån + 92,25 ska eftersträvas vid alla nivåer därunder, vilket innebär att det inte ska tappas upp till 3,0 m³/s vid låga nivåer i sjön utan att tappningen justeras ned i intervallet 0,4 - 3,0 m³/s. Det är viktigt att bibehålla möjligheten att tappa 3,0 m³/s vintertid om höga flöden förekommer.

Hans Engström (aktbil 33)

Som påpekats ovan har förekomsten av blötår kunnat beaktas vid simulering av den föreslagna tappningsställaren, som visar att det inte finns behov av att öka möjligheten till tappning sommartid för att undvika översvämning. Vidare visar simuleringen och den nu tillkommande möjligheten till ökad tappning vid höga nivåer i sjön att det inte föreligger risk för höga vattenstånd under växtodlingsperioden.

Risken för hastiga flödesförändringar undanröjs något genom kravet på mjuka tappningar.

Christer Ekström (aktbil 45)

Kommunen får förtydliga att vad som användes som jämförelse var nu gällande situation, enligt länsstyrelsens beslut från 2016, som föreskriver ännu lägre tappning samt stängda dammluckor vid mycket låga nivåer i sjön. De låga flödena vid torrperioder är en förutsättning för att inte sjöns yta ska sänkas orimligt mycket och detta har prioriterats högre än höga flöden i Yxeredsån. Som framgår av länsstyrelsens yttrande råder även delade meningar rörande behovet av tappning till Yxeredsån.

Det kan inte uteslutas att åns karaktär kan komma att förändras till följd av den ändrade tappningen, då ån sedan Yxerns reglering på 1940-talet, på bekostnad av Yxerns vattenstånd har fått ett förhöjt minimiflöde. Det finns ingen anledning att ifrågasätta Christer Ekströms observationer av att Yxeredsån har börjat växa igen vid dennes fastighet. Detta överensstämmer med fältobservationer av sprickdalssjön strax nedanför regleringsdammen. Dock måste vattnet rinna den vägen, vilket gör att ån inte kommer att växa igen helt på platsen. Vid högflöden och islossning kommer dock vegetationen att erodera bort.

I fråga om uppföljning finns resultat från länsstyrelsens elprovfisken i Yxeredsån åren 1992-2016. Öringbeståndet är svagt och har varit det under hela perioden och under 2000-talet svagare än under 1990-talet. Det finns inget enkelt samband mellan låg vattenföring i Yxeredsån och sämre öringbestånd. Det är ju istället så att öringen som art är anpassad till, under året och även mellan åren, varierande vattenflöde. Det finns andra parametrar som troligtvis påverkar öringbeståndet mer än vattenflödet, t ex signalkräftorna som planterats in i ån, de begränsade vandringsmöjligheterna, på vissa sträckor dålig beskuggning samt icke optimala ståndortsförhållanden.

Inom ramen för den miljökonsekvensbeskrivning som tas fram inför ansökan om permanent reglering kommer påverkan på förhållandena i Yxeredsån att utredas närmare och regleringen anpassas för att bibehålla och eventuellt återställa åns miljövärdet.

Ann-Margreth Brogren (aktbil 49)

Synpunkter framförs angående risk för påverkan på fastigheten Toteboo 1:41 samt Hagsjön och Kvarnsån och en rätt att kräva ersättning.

Fastigheten är belägen alldeles uppströms Totebodammen och 400 m nedanför Hagsjön. Vattennivåerna vid fastigheten bör därför i stor utsträckning styras av hur vattnet regleras i Totebo och mindre av hur det regleras i Yxern. Det kan inte uteslutas att låg tappning från Yxern vid torrperioder under sommaren ger grundare vatten och större igenväxning eftersom ansökan innebär att Yxerns vattenstånd har prioriterats före högt flöde i Yxeredsån och Kvarnsån. Djur och natur i Yxern, Hagsjön och Kvarnsån kommer dock att gynnas av en mer naturlig reglering av Yxern.

Skulle fastighetsägare eller rättighetshavare påverkas negativt av den ansökta åtgärden finns möjlighet att begära ersättning inom perioden för oförutsedd skada, som kommunen föreslagit ska fastställas till fem år. Ersättning utgår dock endast för ekonomisk skada, t ex i form av minskat fastighetsvärde, eller skada på egendom.

Sammanfattning

Kommunerna ser inte att det finns skäl att förändra den ansökta tappningsställaren annat än i fråga om möjligheten till ökad tappning vid mycket höga nivåer i sjön. Vidare förefaller lämpligt att även föreskriva om mjuka övergångar mellan tappningsintervall, men för att det tydligt ska framgå vad som avses föreslås tillägget att detta ska avse större tappningsförändringar.

De justeringar som godtagits innebär att kommunernas yrkande om ny tappningstäl-
lare för vattenstånd (RH00) mellan 92,5 – 92,8 ska ha en tappning om 3,0 – 10,0

(tappningen inom intervallet anpassas så att sjöns vattennivå inte ökar). För vattenstånd under + 90,8 och tappning 0,4 har asteriksen ” regleringen ska eftersträva att nivån + 92,25 innehålls den 30/4” tagits bort. Tillägg sker med: Större tappningsförändringar ska ske successivt.

Kommunerna motsätter sig att det föreskrivs som villkor för ansökan att kommunerna ska inkomma med en ansökan om permanent förändring av vattenhushållningsbestämmelserna.

Kommunerna godtar att Henrik Peterson upptas som vattenrättslig sakägare och föreslår att frågan om skadereglering avseende skada på jordbruksmark med anledning av den ansökta tillfälliga regleringen skjuts upp och att kommunerna åläggs att senast sex månader efter att det tillfälliga tillståndet löpt ut inkomma med underlag samt förslag till slutlig reglering av frågan.

Kommunerna medger länsstyrelsens ersättningsyrkande om 8 000 kr.

DOMSKÄL

I kungörelsen av ansökan angavs av mark- och miljödomstolen att målet kan komma att avgöras på handlingarna. Ingen part har begärt att förhandling ska hållas. Domstolen bedömer att det är uppenbart onödigt att hålla huvudförhandling varför målet med stöd av 22 kap. 16 § andra stycket miljöbalken avgörs på handlingarna.

Rådighet

För att få utföra en vattenverksamhet ska sökanden enligt 2 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet ha rådighet över vattnet inom det område där verksamheten ska bedrivas. Mark- och miljödomstolen finner att sökanden har erforderlig vattenrättslig rådighet enligt 7 kap 13 § lagen

(1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (LSV) för den sökta verksamheten.

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen anser att den av sökanden upprättade beskrivningen av miljökonsekvenserna av de åtgärder och den verksamhet som omfattas i målet uppfyller kraven enligt miljöbalken. En omprövning omfattas inte av kravet på miljökonsekvensbeskrivning men sökandena har ändå gjort ett underlag som kan ligga till grund för ett ställningstagande till den inverkan på miljön som kan bli följden av verksamheten.

Tillåtlighet

Kommunerna har valt att göra en översyn av den problematik som uppstått kring sjön Yxern. Även om denna ansökan endast avser en tillfällig åtgärd i avvaktan på den permanenta omprövningen har kommunerna lyckats visa på den effekt en ändrad reglering kan komma att innebära. De negativa konsekvenserna som kan bli följden nedströms regleringen samt eventuell påverkan på jordbruket i de norra delarna av sjön får utvärderas under den närmast kommande perioden. Avsikten är dock att förbättra både naturmiljön och förutsättningarna för människor. De få eventuella negativa konsekvenserna kommer inte få väsentlig betydelse för tillåtlighetsfrågan.

Bedömningen av negativ påverkan på jordbruksmark är att skador inte ska uppstå. En jordbruksägare menar att skador kommer uppstå då tappningen är för liten vid högvatten. Jordbruksägaren har också invänt att ändring av tappningen inte kan göras innan man omprövar definitivt. Mark- och miljödomstolen anser i motsats till jordbruksägaren att det är viktigt att gå in i en ny definitiv prövning med mer kunskap, vilket en prövotid på ändrad tappning kan ge. Trots kommunernas bedömning om att ingen skada ska uppstå, har man ändå valt att föreslå att frågan om skadereglering avseende skada på jordbruksmark med anledning av den ansökta tillfälliga regleringen skjuts upp och att kommunerna åläggs att senast sex månader efter att det tillfälliga tillståndet löpt ut inkomma med underlag samt förslag till slutlig regle-

ring av frågan. Mark- och miljödomstolen finner att en sådan reglering är bättre än att i dagsläget uppskatta eventuella skadors omfattning och redan nu göra skadereglering.

Yrkande från remissmyndigheter har framförts på att tillståndet ska villkoras med att en ansökan om utrivning eller återkallelse ska inlämnas efter den tillfälliga ändringen i vattenhushållningsbestämmelserna. Det är sökandens sak att bestämma vad man ansöker om. Domstolens uppgift är att pröva den ansökan som föreligger och kan inte villkora att sökandena ska komma in med en annan ansökan. Yrkandet lämnas utan bifall.

Enskild har påtalat att kraftverksägarna kan komma att få kraftförluster till följd av den ändrade regleringen. Domstolen gör bedömningen att de kraftförluster som det är fråga om är begränsade, och en tillståndshavare får enligt 31 kap 22 § miljöbalken tåla viss förlust utan ersättning.

Sammantaget anser mark- och miljödomstolen att det inte föreligger något hinder mot det sökta tillståndet i sin helhet på grund av de allmänna hänsynsreglerna och planbestämmelserna i 2 kap. miljöbalken eller hushållningsbestämmelserna i 3 kap. samma balk.

Mark- och miljödomstolen bedömer att den ansökta verksamheten inte innebär att vattenförekomstens status försämras och ej heller äventyrar uppnåendet av en god status.

En vattenverksamhet får i enlighet med 11 kap. 6 § miljöbalken bedrivas endast om fördelarna från allmän och enskild synpunkt av företaget överväger kostnaderna samt skadorna och olägenheterna av den. Sökanden har redogjort för den samhälls-ekonomiska betydelsen av verksamheten och den rekreation som tillskapas. Några skador eller olägenheter av nämnvärd ekonomisk betydelse kan inte förutses till följd av verksamheten. Vid den samhälls-ekonomiska bedömningen som mark- och miljödomstolen har att göra anser domstolen därför att företaget är ekonomiskt till-

låtligt. Hinder mot tillstånd föreligger således inte med hänsyn till bestämmelserna i 11 kap. miljöbalken.

Sammanfattningsvis anser mark- och miljödomstolen att de sökta arbetena inte strider mot tillåtlighetsreglerna i miljöbalken. Tillstånd ska därför ges.

Villkor

Enligt 2 kap. miljöbalken är det verksamhetsutövarens skyldighet att vidta de försiktighetsmått som krävs för att ingen olägenhet ska uppstå för människors hälsa och miljön, dock med den förutsättningen att det inte kan anses orimligt att uppfylla dessa krav. Då denna ansökan endast innebär en tillfällig avvikelse från befintliga hushållningsbestämmelser anser inte domstolen att några villkor utöver de som framgår av domslutet behövs.

Kontroll

Den närmare kontrollen av hur hushållningsbestämmelserna följs upp bör avgöras inom ramen för ett kontrollprogram. Kontrollprogram ska utformas i samråd med tillsynsmyndigheten.

Oförutsedd skada

Sökanden har yrkat på att tiden för oförutsedd skada ska bestämmas till fem år från då denna dom vinner laga kraft. Mark- och miljödomstolen menar att de eventuella skador som kan uppkomma bör i så fall inträffa under den femårsperioden, varför tiden för oförutsedd skada bestäms till fem år.

Prövningsavgift

Anledning saknas att ändra den avgift om 1 500 kr som domstolen i beslut den 4 juli 2017 fastställt för målets prövning.

Ersättning

Vid tillstånd enligt 11 kap. miljöbalken ska ersättning, enligt 31 kap. 16 § miljöbalken, utgå till sakägare som genom tillståndet kan lida skada som kvarstår sedan förebyggande eller avhjälpande åtgärder vidtagits. I målet har en fastighetsägare påta-

lat att hans mark, som är jordbruksmark, kommer att ta skada av den ändrade regleringen.

Då mark- och miljödomstolen gjort en preliminär bedömning att ingen skada kommer att uppstå blir den provisoriska skadeersättningen satt till noll kronor. Dock gäller att skadeersättningsfrågan är satt på provotid och ska tas upp till ny prövning 6 månader efter att tillståndet löpt ut. Det finns inte skäl att besluta om ställande av ekonomisk säkerhet i detta skede.

Verkställighetsförordnande

Sökandena har yrkat på verkställighetsförordnande då det är viktigt att man snabbt kan komma igång med de ändrade vattenhushållningsbestämmelserna. Mark- och miljödomstolen delar sökandenas uppfattning varför verkställighetsförordnande utfärdas.

Rättegångskostnader

Sökanden har medgivit att betala ersättning för rättegångskostnader till Länsstyrelsen i Kalmar län med 8 000 kr. Beloppet ska därför dömas ut.

Ogillade yrkanden

Övriga framförda yrkanden som inte särskilt behandlats ogillas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 425)

Överklagande senast den 14 november 2017.

Marie Gerrevall

Catharina Hederström

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Marie Gerrevall, ordförande, och tekniska rådet Catharina Hederström samt de särskilda ledamöterna Elisabet Ardö och Hans Nilsson.

SVERIGES DOMSTOLAR

ANVISNING FÖR HUR MAN ÖVERKLAGAR - DOM I MÅL DÄR MARK- OCH MILJÖDOMSTOLEN ÄR FÖRSTA INSTANS

Den som vill överklaga mark- och miljödomstolens dom ska göra detta skriftligen. **Skrivelsen ska skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen.** Överklagandet prövas av Mark- och miljööverdomstolen vid Svea hovrätt.

Överklagandet ska ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom tre veckor** från domens datum. Sista dagen för överklagande finns angiven på sista sidan i domen.

Har ena parten överklagat domen i rätt tid, får också motparten överklaga domen (s.k. **anslutningsöverklagande**) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Överklagandet ska också i detta fall skickas eller lämnas till mark- och miljödomstolen och det måste ha kommit in till mark- och miljödomstolen **inom en vecka** från den i domen angivna sista dagen för överklagande. Om det första överklagandet återkallas eller förfaller kan inte heller anslutningsöverklagandet prövas.

För att ett överklagande ska kunna tas upp krävs att Mark- och miljööverdomstolen lämnar **prövningstillstånd**. Det görs om:

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står mark- och miljödomstolens avgörande fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Mark- och miljööverdomstolen varför klaganden anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla uppgifter om:

1. den dom som överklagas med angivande av mark- och miljödomstolens namn samt datum för domen och målnummer,
2. den ändring av mark- och miljödomstolens dom som klaganden vill få till stånd,
3. grunderna (skälen) för överklagandet och i vilket avseende mark- och miljödomstolens domskäl enligt klagandens mening är oriktiga,
4. de omständigheter som åberopas till stöd för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
5. de bevis som åberopas och vad som ska styrkas med varje bevis.

Har en omständighet eller ett bevis som åberopas i Mark- och miljööverdomstolen inte lagts fram tidigare, ska klaganden förklara anledningen till omständigheten eller beviset inte åberopats i mark- och miljödomstolen. **Skriftliga bevis** som inte lagts fram tidigare ska ges in samtidigt med överklagandet. Vill klaganden att det ska hållas ett förnyat förhör eller en förnyad syn på stället, ska han eller hon ange det och skälen till detta. Klaganden ska också ange om han eller hon vill att motparten ska infinna sig personligen vid huvudförhandling i Mark- och miljööverdomstolen.

Skrivelsen ska vara undertecknad av klaganden eller hans/hennes ombud.

Om ni tidigare informerats om att **förenklad delgivning** kan komma att användas med er i målet/ärendet, kan sådant delgivningssätt också komma att användas med er i högre instanser om någon överklagar avgörandet dit.

Ytterligare upplysningar lämnas av mark- och miljödomstolen. Adress och telefonnummer finns på första sidan av domen.

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060205

PROTOKOLL
2018-02-21
Föredragning i
Stockholm

Aktbilaga 7
Mål nr M 10519-17

RÄTTEN

Hovrättsrådet Lars Borg, tekniska rådet Bengt Jonsson och hovrättsrådet Malin Wik, referent

FÖREDRAGANDE OCH PROTOKOLLFÖRARE

Föredraganden Emilia Sjödahl

PARTER

Klagande

Henrik Pettersson
Toverum 510
598 74 Vimmerby

Ombud: Advokat Johan Rosén
Advokatfirman Rosén & Liljeblad HB
Badhusgatan 3
598 37 Vimmerby

Motpart

1. Vimmerby kommun
598 81 Vimmerby

2. Västerviks kommun
593 80 Västervik

Ombud för 1 och 2: Advokat Agnes Larfeldt Alvé
Agnes Advokatbyrå AB
Finnboda Kajväg 15
131 72 Nacka

SAKEN

Ansökan om omprövning av vattenhushållningsbestämmelser för sjön Yxer i Västerviks och Vimmerby kommuner, Kalmar län; nu fråga om prövningstillstånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Växjö tingsrätts, mark- och miljödomstolen, deldom 2017-10-24 i mål nr M 2860-17

Efter föredragning fattar Mark- och miljööverdomstolen följande

Dok.Id 1400314

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00–16:30
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

BESLUT (att meddelas 2018-02-23)

1. Mark- och miljööverdomstolen ger inte prövningstillstånd. Mark- och miljödomstolens avgörande står därför fast.
2. Mark- och miljööverdomstolen avslår Henrik Petterssons yrkande om ersättning för rättegångskostnader.

Skälen för beslutet

Det överklagade avgörandet får prövas av Mark- och miljööverdomstolen bara om Mark- och miljööverdomstolen har gett prövningstillstånd.

Prövningstillstånd ska ges om

- det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till,
- det inte går att bedöma riktigheten av det slut som mark- och miljödomstolen har kommit till utan att prövningstillstånd ges,
- det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre domstol, eller
- det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Mark- och miljööverdomstolen har gått igenom målet och kommit fram till att det inte finns skäl att ge prövningstillstånd i detta fall.

Eftersom Henrik Pettersson är ensam klagande i målet gäller inte 25 kap. 2 § andra stycket miljöbalken. Istället tillämpas 18 kap. rättegångsbalken. Vid denna utgång har han då inte rätt till ersättning för sina rättegångskostnader i Mark- och miljööverdomstolen. Yrkandet om rättegångskostnadsersättning ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga A

Överklagande senast 2018-03-23

Emilia Sjödahl

Protokollet uppvisat/

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rätts-tillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se